

Children's Book Illustration: The Creative Process

Nikorn Kacharoen

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

Email: nikorn@go.buu.ac.th

Abstract

The purpose of this academic article is to synthesize knowledge from the process of creating children's book illustrations that promote learning, entertainment and dissemination to the public. The results of synthesizing knowledge from various children's book data from the past to the present lead to the principles of creating children's book illustrations for ages 3-8, 2D format, the design process for children using watercolors that can promote imagination in children of this age according to the principles of child psychology, and horizontal images of 28x40 centimeters that will help children imagine images like watching a movie, to the principles of evaluating children's books. It was discovered that the creation of children's book illustrations must give importance to the concept of content and the format of children's books that will convey the importance of children's books, which focus on allowing children to practice their thinking experiences and promote intellectual development, especially the creation of illustrations that are appropriate for children at each age, allowing children to easily understand stories and knowledge. In addition, stories also help create enjoyment and fun in children's reading, leading to better knowledge and understanding of stories from children's books.

Keyword: Children's Books, Illustrations, The Creative Process, Art for Children

สื่อ หนังสือเด็ก: กระบวนการสร้างสรรค์ภาพประกอบ

นิกร กาเจริญ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

อีเมล: nikorn@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของบทความวิชาการเรื่องนี้ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการสร้างสรรค์ภาพประกอบหนังสือเด็ก ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ความบันเทิง เผยแพร่สู่สาธารณชน ผลจากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากข้อมูลหนังสือเด็กที่หลากหลาย ตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน นำไปสู่หลักการสร้างสรรค์ภาพประกอบหนังสือเด็ก ช่วงอายุ 3-8 ขวบ รูปแบบ 2 มิติ กระบวนการออกแบบสำหรับเด็กโดยใช้สีน้ำที่ช่วยสามารถส่งเสริมจินตนาการให้กับเด็กในช่วงวัยนี้ ตามหลักการทางด้านจิตวิทยาเด็ก และภาพแนวนอน ขนาด 28 x 40 เซนติเมตร ที่จะช่วยให้เด็กจินตนาการภาพได้ คล้ายการชมภาพยนตร์ จนถึงหลักการประเมินคุณค่าหนังสือเด็กนั้น ทำให้ค้นพบว่าการสร้างสรรค์ภาพประกอบหนังสือเด็กจะต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดของเนื้อหา และรูปแบบหนังสือเด็กที่จะส่งต่อความสำคัญของหนังสือเด็ก อันมุ่งเน้นให้เด็กได้รับการฝึกฝนประสบการณ์ทางความคิด และส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา โดยเฉพาะการสร้างสรรค์ภาพประกอบที่เหมาะสมกับเด็กในแต่ละช่วงวัย ทำให้เด็กรับรู้เรื่องราวสาระความรู้ได้ง่าย อีกทั้ง เรื่องราวยังช่วยสร้างความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในการอ่านของเด็ก จนเกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องราวจากหนังสือเด็กได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ : หนังสือเด็ก, ภาพประกอบ, กระบวนการสร้างสรรค์, ศิลปะสำหรับเด็ก

1. บทนำ (Introduction)

สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทความสำคัญต่อการทำความเข้าใจในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะสื่อสิ่งพิมพ์เป็นแหล่งข่าวสารข้อมูลความรู้ อีกทั้ง สื่อสิ่งพิมพ์ยังส่งเสริมทักษะการอ่าน การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสื่อสิ่งพิมพ์มีลักษณะคงที่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้ Bunsiriphan (2009) ได้กล่าวถึง “สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นเครื่องมือสื่อสารเก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่งของมนุษย์ที่ต้องอาศัยสัญลักษณ์ เช่น ภาพประกอบหรือตัวอักษรที่เป็นภาษาเขียน เพื่อทำให้เกิดการสื่อความหมายที่เข้าใจร่วมกันได้ คุณลักษณะเด่นของสื่อสิ่งพิมพ์ คือ การสื่อสารผ่านการรับรู้จากเนื้อหาข้อความที่ผ่านกระบวนการพิมพ์บนกระดาษ หรือวัสดุการพิมพ์ใด ๆ ที่สามารถบรรยายกิตติภาพจาก การพิมพ์ ในเนื้อหา ตัวหนังสือ ภาพ แผนภูมิ ฯลฯ ที่กำหนดตามรูปแบบที่ที่ต้องการสื่อสาร”

National Library Office (2010) “ได้จัดแบ่งสื่อสิ่งพิมพ์รูปแบบหนังสือที่บันทึกความรู้ ความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ของมนุษย์ จัดทำเป็นรูปเล่ม มีการเข้าเล่ม และเย็บเล่มที่ถาวร ในเล่มหนึ่ง ๆ จะมีเรื่องเดียว หรือหลายเรื่อง และเป็นเล่มเดียวจบ หรือหลายเล่มจบก็ได้ หนังสือแบ่งตามเนื้อหาได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. หนังสือสารคดี เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้สาระความรู้สาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ หนังสืออ่านเรียน ตำรา หนังสือความรู้ทั่วไป หนังสืออ้างอิง และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น พจนานุกรม สารานุกรม นามานุกรม เป็นเอกสารรายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ คู่มือ เป็นต้น

2. หนังสือบันเทิงคดี มีมุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านหนังสือมากกว่าให้ความรู้ ได้แก่

2.1 หนังสือนวนิยาย เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน โดยอาจจะแทรกสาระความรู้ที่เป็นส่วนประกอบบางส่วนเท่านั้น

2.2 หนังสือเรื่องสั้น เป็นหนังสือที่รวบรวมเรื่องสั้นที่เขียนขึ้น เพื่อให้ความเพลิดเพลิน เช่นเดียวกับ นวนิยาย แต่ขนาดความยาวของเรื่องจะสั้นกว่านวนิยาย ดั้งเดิมนิพนธ์พิมพ์ในนิตยสาร แล้วนำมารวบรวมตีพิมพ์เป็นการรวมเล่มในภายหลัง

3. หนังสือเด็ก เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนานแก่เด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ”

หนังสือเด็กหรือวรรณกรรมสำหรับเด็ก (Literature for children) เป็นหนังสือประเภทหนึ่งที่ได้แบ่งแยกตามลักษณะการใช้งานของหนังสือ ในความหมายของหนังสือเด็กนั้น หมายถึง สาระความรู้ของเนื้อหาในเรื่องราวหนึ่ง ๆ ที่จัดทำขึ้นเป็นหนังสือ โดยมีจุดประสงค์ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กในแต่ละช่วงวัย ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ มีความสนุกสนาน ส่งเสริมทักษะในด้านต่าง ๆ และปลูกฝังจิตใจในสิ่งที่ดีงาม

2. เนื้อหาของเรื่อง (Content of the story)

ความเป็นมาของหนังสือเด็กในประเทศไทยมีจุดเริ่มต้น โดยการบอกเล่าเรื่องราวด้วยปากต่อปาก มีลักษณะเป็นบทขับร้อง บทกล่อม กลอน และนิทาน โดยไม่มีการบันทึกเป็นข้อมูลหลักฐานที่ชัดเจน เช่น นิทานพื้นบ้าน ตำนาน และหนังสือเด็กที่ปรากฏหลักฐานว่าเป็นหนังสือเด็กเล่มแรก ได้แก่ หนังสือแบบเรียน จินตามณี เมื่อราวปี พ.ศ.2223 แต่งโดย พระโหราธิบดี ในช่วงยุคกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หนังสือเล่มนี้ จึงถือว่าเป็นหนังสือเด็กเล่มแรกของไทย ต่อมาในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แบ่งยุคของหนังสือเด็กออกมาเป็น 4 ยุค คือ

- **ช่วงสมัยรัชกาลที่ 1-3** ในช่วงแรกการเขียนลงในสมุดข่อย และมีนักเขียนคนสำคัญ คือ พระสุนทรโวหารหรือสุนทรภู่ ซึ่งถือว่าเป็นนักเขียนหนังสือเด็กคนแรกของไทย มีผลงาน ได้แก่ สิงห์ไตรภพ เพลงยาวถวายโอวาท สวัสดิรักษา และพระอภัยมณี เป็นต้น ช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 เริ่มกิจการพิมพ์ โดยชาวต่างชาติที่ชื่อ หมอบรัดเลย์ หรือ แดน บีช แบรดลีย์ (Dan Beach Bradley) ได้จัดพิมพ์ หนังสือพิมพ์ในแนวจดหมายเหตุ มีชื่อว่า บางกอกกริโคเดอ จึงถือได้ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาไทย ฉบับแรก เมื่อปี พ.ศ. 2387 และได้พิมพ์หนังสือแบบเรียน จินตามณี ฉบับหมอบรัดเลย์ ในปี พ.ศ. 2387 หนังสือแบบเรียนที่ใช้ศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ ประถม ก กา สุบินทกุมาร ประถมจินตามณี เล่ม 1 และ เล่ม 2 ตลอดจนหนังสืออ่านเล่น เป็นนิทานพื้นบ้าน ได้แก่ สังข์ทอง เป็นต้น

Figure 1 หนังสือแบบเรียน จินตามณี ฉบับพระโหราธิบดี และหนังสือประถม ก กา

Source: Yanprateep (1994)

- **ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4-6** ช่วงนี้หนังสือเด็กเกิดขึ้นมาก แต่เป็นหนังสือที่เกิดขึ้นในโรงเรียน เป็นหนังสือที่ใช้สอนการอ่านเบื้องต้น จัดพิมพ์โดยกรมศึกษาธิการ ได้แก่ แบบสอนอ่าน เล่ม 1-4 แบบสอนอ่าน จินตวินิพนธ์ ซึ่งมีเนื้อหาดัดแปลงมาจากวรรณคดีสำคัญ ๆ ได้แก่ รามเกียรติ์ สามก๊ก อิเหนา ฯลฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2455-2464 กรมราชบัณฑิตได้ดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กขึ้นหลายเล่ม ได้แก่ เรื่อง นายเญ็กผู้ขำยักซ์ เรื่อง ความลับ ของรูปเท้า นกอินทรีงา เรื่อง ปกิณก ประวัติการ คน กับ เรือ เป็นต้น

Figure 2 หนังสือสำหรับเด็กเรื่อง นายแก็กผู้ขายผัก เรื่อง ความลับ ของรูปเท้า นกอินทรีงา เรื่อง ปกิณก ประวัติการ คน กับ เรือ

Source: Thongpan (1983)

ในปี พ.ศ. 2435 นักเรียนโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ได้จัดทำจดหมายเหตุแสดงอรุณวัฒนาจัดว่าเป็น นิตยสารสำหรับเด็กฉบับแรก ทำให้มีนิตยสารในโรงเรียนอื่น ๆ เกิดขึ้นอีก ได้แก่ กุमारวิทยา อัสสัมชัญโฆษ สมัย แดงการณศึกษาเทพศิรินทร์ เบญจมนุสาสน์ เป็นต้น ส่วนนิตยสารสำหรับเด็กฉบับแรกที่เอกชนเป็นผู้ผลิต คือ เด็กไทย จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์เจริญผล ต่อมาหนังสือพิมพ์นักเรียน และหนังสือพิมพ์เด็ก

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ดำเนินการขอให้กระทรวงศึกษาธิการ รวบรวมบทกลอนกล่อมเด็กในภูมิภาคต่าง ๆ แล้วจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ที่มีชื่อเรียกชื่อว่า “บทกลอนกล่อมเด็ก” นอกจากนี้ ยังมีการจัดพิมพ์นวนิยายเรื่องยาวสำหรับเด็กที่จัดตีพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ เช่น เรื่องชีวิตเด็กน้อย เรื่องความลึกลับในรถตู้ เรื่องวิลเลียมเด็กจอมแก่น เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้จัดทำ หนังสือพิมพ์ประจำเมืองที่มีชื่อว่า ดุสิตสมิต เริ่มออก เมื่อปี พ.ศ. 2461 โดยพระองค์ทรงเป็น บรรณาธิการ เนื้อหาภายในเล่มเป็นบทความ บทกวี นวนิยาย เรื่องขบขัน เรื่องเบ็ดเตล็ด และการ์ตูนล้อ

Figure 3 ภาพล้อฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต

Source: Meechubot (2012)

- ช่วงสมัยรัชกาลที่ 7-8 ยุคสมัยนี้ มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง สงครามมหาเอเชียบูรพา ทำให้นักเขียนนิยมไปเขียนนวนิยายที่มีเนื้อหาหนัก ๆ แต่หนังสือเด็กในยุคนี้ได้แยกออกจากแบบเรียนไปสู่นวนิยาย และการทุนจากการได้รับอิทธิพลในประเทศตะวันตก

- ช่วงสมัยรัชกาลที่ 9-ปัจจุบัน หนังสือเด็กเริ่มมั่นคงและเติบโตอย่างรวดเร็ว เป็นช่วงที่หนังสือเด็กเฟื่องฟูมากที่สุด รัฐบาลให้การสนับสนุนให้จัดพิมพ์หนังสือแบบหัดอ่านหนังสือไทยสำหรับนักเรียนชั้นพื้นฐาน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 ครุสภาได้รับเงินอุดหนุนจากกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งสำนักวรรณกรรมการศึกษาขึ้น และได้พิมพ์นิยายสำหรับเด็กขึ้น ปรากฏว่าเป็นที่นิยมและจำหน่ายได้ดี จึงเป็นที่มาให้นสำนักพิมพ์เอกชนร่วมลงทุนจัดพิมพ์หนังสือเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ออกมาเพิ่มขึ้น ตลอดจนกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้สนับสนุนให้มีการแต่งหนังสือแบบเรียนด้วยการจัดประกวด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2495 เป็นต้นมา ต่อมาช่วงปี พ.ศ.2515 UNESCO หรือ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้กำหนดให้เป็นหนังสือสากล ประเทศไทยได้ร่วมจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติเป็นครั้งแรก และจัดมาเป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบัน โดยมีสมาคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ โรงพิมพ์ สำนักพิมพ์ ร้านหนังสืออิสระ ฯลฯ มาร่วมจัดแสดง อีกทั้ง การจัดให้มีโครงการประกวดหนังสือจากหน่วยต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2497

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2497

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2511

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2513

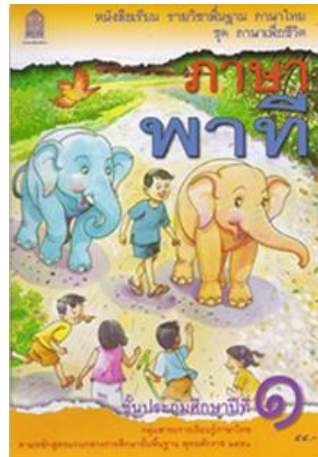
พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2521

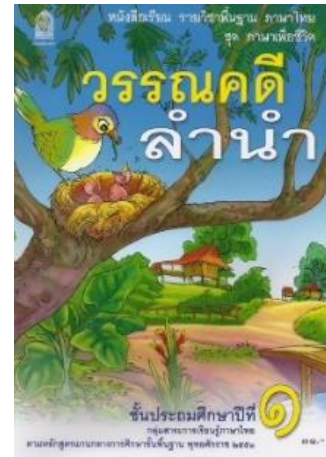
พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2524

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2535

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2551

พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.2555

Figure 4 แบบเรียนหนังสือเด็กของประเทศไทยในอดีต

Source: Kacharoen (2023)

ปัจจุบัน ได้มีการจัดประกวดหนังสือดีเด่นประจำปี จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยแบ่งประเภทหนังสือเป็นรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สารคดี นวนิยาย กวีนิพนธ์ และหนังสือเด็กที่แบ่งตามช่วงอายุ และในปี พ.ศ.2522 เป็นปีเด็กสากล องค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนบรรดาสำนักรพิมพ์และผู้จัดพิมพ์หนังสือ และนิตยสาร ได้ปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเด็กให้ดีขึ้นทั้งในด้านเนื้อหา ภาพประกอบ และรูปเล่ม เช่น ไทยวัฒนาพานิช บรรณกิจ ชมรมเด็ก มูลนิธิเด็ก แพรวเพื่อนเด็ก นานมีบุ๊คส์ แพลนฟอร์คิดส์ เป็นต้น

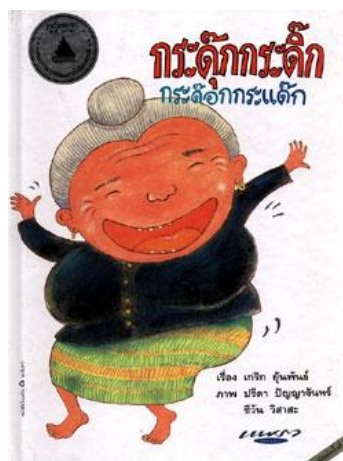

Figure 5 หนังสือเด็กที่ได้รับรางวัลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ

Source: <https://naiin.com> (2025)

Figure 6 หนังสือเด็กที่ได้รับรางวัลนายอินทร์อะวอร์ด

Source: <https://naiin.com> (2025)

Figure 7 หนังสือเด็กที่ได้รับรางวัลนานมีบุ๊คอะวอร์ด

Source: <https://nanmeebooks.com> (2023)

2.1 ความสำคัญของหนังสือเด็ก

การเรียนรู้สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนนั้น สื่อ หนังสือเด็กจะมีความสำคัญมาก เพราะเด็กในวัยนี้จะต้องได้รับการฝึกฝนประสบการณ์ทางความคิด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ดังนั้น หนังสือเด็กจึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในการฝึกฝนประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก โดยความสำคัญของหนังสือเด็ก สามารถรวบรวมไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมความรู้ เนื่องจากหนังสือเด็กจะมีเนื้อหาที่เป็นความรู้ และมีภาพประกอบเพิ่มเติมความเข้าใจ ซึ่งจะเป็นสาระประโยชน์แก่ผู้อ่านวัยเด็กในการดำเนินชีวิต และพัฒนาการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ
2. การส่งเสริมสติปัญญา โดยผู้อ่านได้พัฒนาทักษะในการตีความหมายจากหนังสือ ใช้เหตุและผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินคุณค่า ตลอดจน สามารถนำองค์ความรู้ และทักษะการปฏิบัติไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

3. การส่งเสริมให้มีทัศนคติที่ดี การนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งตนเองและสังคม
 4. การส่งเสริมความเข้าใจตนเอง ผูกใช้ภาษา กับภาพที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้อ่าน โดยการนำเสนอเนื้อหาตามลำดับที่ถูกต้อง จะช่วยพัฒนาความเข้าใจของผู้อ่านได้ดี
 5. การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากเนื้อหาและภาพประกอบของหนังสือจะช่วยกระตุ้นความคิดให้ผู้อ่านได้ประเด็นในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่อไปอย่างต่อเนื่อง
- โดยหนังสือเด็ก สามารถแบ่งได้หลากหลายรูปแบบตามลักษณะหนังสือที่แตกต่างกันไป เช่น แบ่งตามเกณฑ์อายุ แบ่งตามเกณฑ์ช่วงชั้นเรียน แบ่งตามลักษณะเรื่อง และแบ่งตามรูปแบบหนังสือเด็ก
- หนังสือเด็กที่แบ่งตามเกณฑ์อายุ จะแบ่งได้ 5 ระดับ ได้แก่ หนังสือเด็กอายุ 3 ปี, ช่วงอายุ 3 ถึง 6 ปี, ช่วงอายุ 6 ถึง 11 ปี, ช่วงอายุ 11 ถึง 14 ปี และหนังสือเด็กช่วงอายุ 14 ถึง 18 ปี

Figure 8 หนังสือเด็กที่แบ่งตามเกณฑ์อายุ 3 – 6 ปี

Source: <https://nanmeebooks.com> (2023)

หนังสือเด็กที่แบ่งระดับการศึกษา แบ่งได้ 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3, ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6, ช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 1 ถึง 3, และช่วงชั้นที่ 4 คือ มัธยมศึกษาตอนปลาย ปีที่ 4 ถึง 6

Figure 9 วรรณคดีลำนำ หนังสือเรียนสำหรับเด็กที่แบ่งระดับช่วงชั้นการศึกษา

Source: <https://pvgroupcenter.com> (2023)

แบ่งตามลักษณะของเรื่อง ก็แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. บันเทิงคดี หรือ นวนิยาย (Fiction) เนื้อเรื่องให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน การนำเสนอเรื่องราวบันเทิงคดี หรือ นวนิยายมีอยู่ 2 แบบ ได้แก่
 - 1.1 แบบเรื่องราว (Story) มีลักษณะการเขียนแบบเล่าเรื่อง หรือการบรรยาย
 - 1.2 แบบบทละคร (Play) มีบทพูดคุยระหว่างตัวละคร เช่นเดียวกับการแสดงบนเวที
2. สารคดี (Nonfiction) เน้นเนื้อหาสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้อ่าน ดังนั้น ผู้เขียนจะต้องค้นคว้าข้อมูลความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำมาเรียบเรียงในการเขียนเรื่อง
3. ร้อยกรอง (Verse) มีคำคล้องจองตามประเภทฉันทลักษณ์ต่าง ๆ การนำเสนอเรื่องราวอยู่ในรูปแบบบันเทิงคดี หรือสารคดีก็ได้

หนังสือบันเทิงคดีหรือนวนิยาย หนังสือสารคดี (Nonfiction) หนังสือร้อยกรอง (Verse)
(Fiction)

Figure 10 หนังสือเด็กที่มีลักษณะแบบบันเทิงคดี หรือนวนิยาย สารคดี ร้อยกรอง

Source: Kacharoen (2023)

2.2 ประโยชน์ของหนังสือเด็ก

การเขียนเรื่อง และภาพประกอบให้มีความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก โดยที่เนื้อหาได้มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมไว้ ย่อมจะเป็นคุณประโยชน์แก่เด็กหลายประการ ดังนี้

1. สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต การอ่านเนื้อเรื่องจากหนังสือ จะทำให้เด็กได้คิดพิจารณาเกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้รับการส่งเสริมกระบวนการคิดในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งเป็นการสนับสนุนให้เด็กรักการอ่านหนังสือที่มากขึ้น
2. เป็นแหล่งสร้างแรงบันดาลใจ หนังสือประกอบที่ดีจะช่วยสร้างแรงกระตุ้นให้เด็กมีจินตนาการไปกับการรับรู้สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ หรือช่วยอธิบายความเข้าใจในสรรพสิ่ง หลังจากการอ่าน
3. พัฒนาด้านการศึกษา นอกจากหนังสือเรียนในแต่ละวิชาแล้ว การได้มีหนังสือเด็กมาใช้ในบางหน่วยวิชา จะสามารถเสริมพัฒนาการองค์ความรู้ในวิชาต่าง ๆ ได้
4. ความสามารถทางอารมณ์ที่ดี เมื่อได้อ่านหนังสือที่ชอบแล้ว เกิดจินตนาการนำตนเองเข้าไปเป็นตัวละครในเรื่อง ได้หัวเราะ มีความสนุกสนาน ทำให้เกิดความสุขไปกับเนื้อเรื่องที่ได้อ่าน

2.3 หลักการสร้างหนังสือเด็ก

หนังสือเด็ก หรือวรรณกรรมเด็ก คือ สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาที่มีเรื่องราว และรูปแบบสำหรับกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการและแนวคิดการสร้างหนังสือเด็ก

การเขียนเรื่องสำหรับเด็กเป็นงานที่ต้องอาศัยจินตนาการและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ผู้เขียนต้องใช้แนวคิดสำหรับเด็กที่แตกต่างไปจากการเขียนเรื่องสำหรับผู้ใหญ่ การเขียนเรื่องที่เหมาะสมกับเด็กมีแนวทาง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เรื่องราวต้องมีแก่นของเนื้อหา (Them) เนื้อหาทุกเรื่องจะต้องมีแนวคิดเป็นแก่นสาระ โดยเนื้อหาของเรื่องควรจะต้องแสดงทัศนคติของผู้เขียน แสดงอารมณ์ความรู้สึก พฤติกรรมของตัวละคร และภาพฉากหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2. การสร้างโครงเรื่อง (Plot) โครงเรื่อง หมายถึง การร่างเรื่องราวคร่าว ๆ เป็นเค้าโครงเรื่องขึ้นมา ในโครงเรื่องจะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

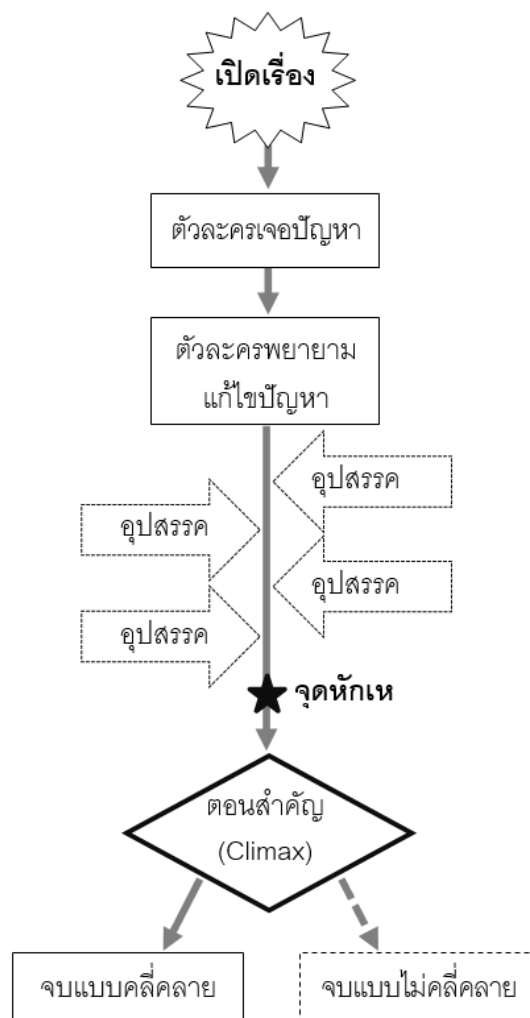

Figure 11 องค์ประกอบการสร้างโครงเรื่องสำหรับเด็ก

Source: Kacharoen (2023)

3. การสร้างตัวละคร คือ ผู้แสดงพฤติกรรมออกมาตามลักษณะเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมที่ต่อเนื่องเป็นโครงสร้างของเรื่องราว ซึ่งประกอบด้วย การผจญภัย การแก้ปัญหา จุดหักเห และการคลี่คลายปมปัญหาในเรื่อง เนื้อเรื่องสำหรับเด็ก ตัวเอกของเรื่องควรจะเป็นเด็กวัยเดียวกันกับผู้อ่านหรือสูงกว่าผู้อ่านเล็กน้อย

4. การตั้งชื่อตัวละคร ผู้เขียนเรื่องควรตั้งชื่อให้กับตัวละครนั้น ๆ เพื่อสร้างมีชีวิตของเรื่อง แต่ชื่อตัวละครจะต้องมีความสมจริงสอดคล้องกับพฤติกรรม สถานที่ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5. บทสนทนา คือ ถ้อยคำ หรือคำบรรยายของตัวละครที่พูดคุยโต้ตอบกันในเรื่องราว ซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่จะสร้างให้เรื่องสำหรับเด็กน่าอ่านมากกว่าการบรรยายอย่างเดียว

6. ฉาก สถานที่ เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่มีเรื่องราวเกิดขึ้น หรือช่วงเวลานั้น ๆ เกิดขึ้น จากข้อมูลการสร้างเนื้อหาเรื่องราวที่เหมาะสมกับเด็ก สามารถวิเคราะห์ได้ว่าไม่จำเป็นต้องใช้องค์ประกอบการสร้างโครงเรื่องให้ครบทุกส่วนก็ได้ ขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายของผู้สร้างสรรค์ที่ต้องการสื่อสารให้กับเด็ก สิ่งสำคัญคือสารประโยชน์ การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในเนื้อหาจะต้องชัดเจน และเข้าใจได้ง่ายเหมาะสมสำหรับเด็ก

2.4 การสร้างสรรค์ภาพประกอบหนังสือเด็ก

การสร้างสรรค์ภาพประกอบเป็นสิ่งสามารถอธิบายเนื้อหาให้ออกมาเป็นภาพเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับหนังสือ ลำดับขั้นตอนการสร้างสรรค์ภาพประกอบหนังสือเด็ก มีดังต่อไปนี้

1. การตีความจากเนื้อเรื่อง นักวาดภาพประกอบจะต้องอ่านเรื่องจนเกิดเป็นภาพ สร้างอารมณ์ความรู้สึกจากแก่นสาระในเรื่องราวให้ครบถ้วน แล้วถ่ายทอดจินตนาการออกมาเป็นภาพ ที่มีความสอดคล้องกับการสื่ออารมณ์ความรู้สึกของเรื่องให้สมบูรณ์ที่สุด

① ต้นฉบับนิทาน ② การแบ่งเนื้อเรื่องเป็นฉาก

Figure 12 การแบ่งเรื่องราวออกเป็นฉาก ตามจำนวนหน้าของหนังสือที่กำหนดไว้

Source: Kacharoen (2023)

2. การค้นคว้าข้อมูล คือสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การสร้างสรรค์ภาพประกอบมีความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะเรื่องราวประเภทสารคดี ต้องศึกษาค้นคว้าและนำข้อมูลมาใช้เป็นความรู้ในการอ้างอิงเสมอ

Figure 13 การค้นคว้าข้อมูลอ้างอิง ภายหลังตีความจากเรื่องราว

Source: Kacharoen (2023)

3. การออกแบบตัวละคร ผู้เขียนภาพประกอบจะต้องทำความเข้าใจตัวละครในเรื่องให้ชัดเจน เพื่อกำหนดลักษณะรูปร่าง หน้าตา เครื่องแต่งกาย ท่าทาง อุปนิสัยต่าง ๆ ของตัวละครในเรื่อง

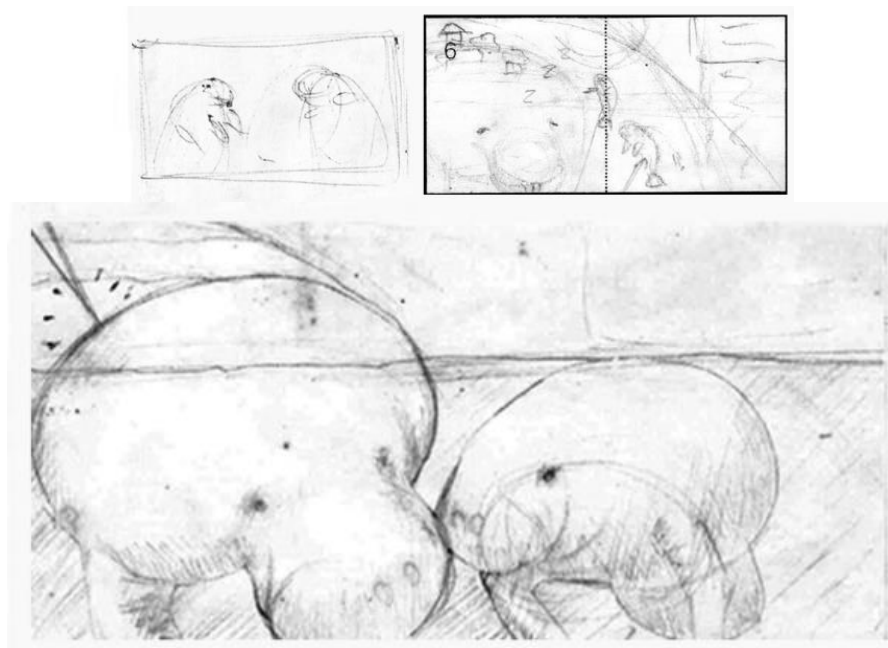
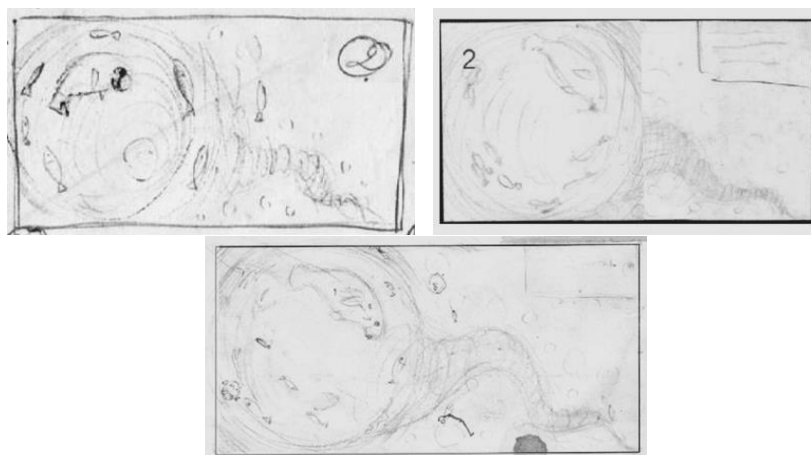

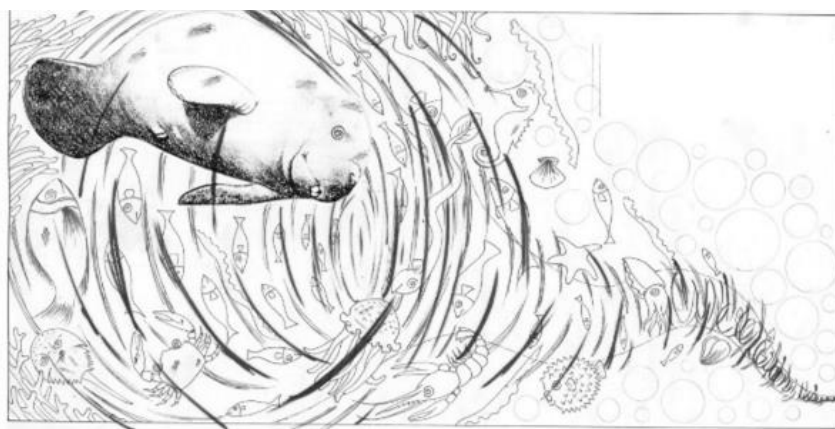
Figure 14 ภาพร่างการออกแบบตัวละคร

Source: Kacharoen (2023)

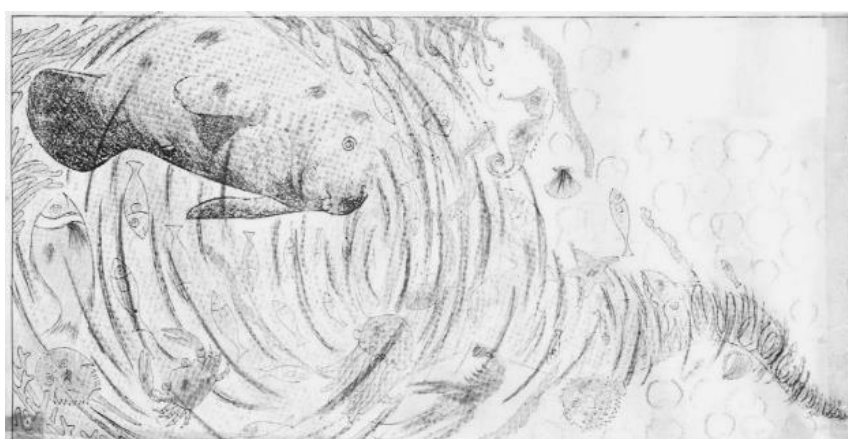
4. การออกแบบฉาก หรือสถานการณ์ จะต้องสร้างบรรยากาศโทนสีให้สอดคล้องกับอารมณ์ของเรื่องราว เช่น โทนสีหม่นให้อารมณ์เศร้า โทนสีสดใสให้อารมณ์สนุกสนาน เป็นต้น

① ร่างภาพความคิดขนาดเล็ก

② ร่างภาพลายเส้น

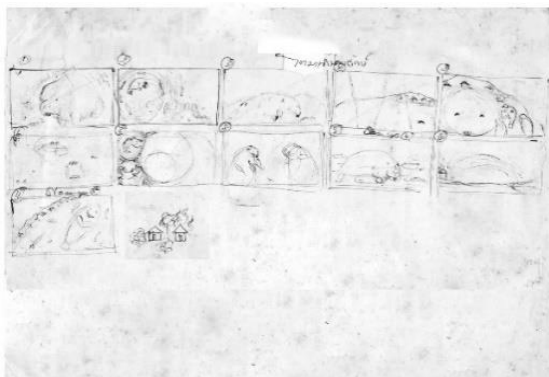

③ ร่างภาพที่สมบูรณ์แล้ว

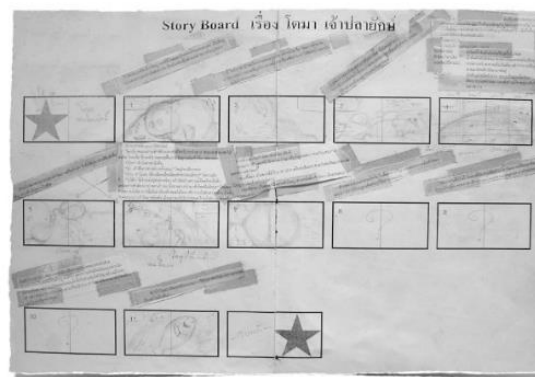
Figure 15 ลำดับขั้นตอนการออกแบบร่างภาพฉาก หรือสถานการณ์ของเรื่องราว

Source: Kacharoen (2023)

5. การร่างภาพ คือ การลำดับภาพในหนังสือ ด้วยการร่างภาพเป็นช่องต่อเนื่อง (Storyboard) จะช่วยให้นักเขียนภาพประกอบได้เข้าใจภาพโดยรวมในแต่ละฉากของหนังสือได้ชัดเจนมากขึ้น

① การร่างภาพความคิดภายในกระดาษ A4

② การร่างภาพในช่องต่อเนื่อง (Storyboard)

③ การพัฒนาภาพร่าง

④ การทดลองจัดวางข้อความตัวอักษร

⑤ การกำหนดโทนสีในภาพร่าง

Figure 16 การลำดับขั้นตอนการร่างภาพ

Source: Kacharoen (2023)

6. การทำเล่มจำลอง (Dummy) เป็นการทดลองจัดทำเล่มหนังสืออย่างคร่าว เพื่อให้สำนักพิมพ์ได้ลำดับหน้า ตรวจสอบ แก้ไข เพิ่มเติมข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

Figure 17 การทำเล่มจำลองขนาดเล็ก

Source: Kacharoen (2023)

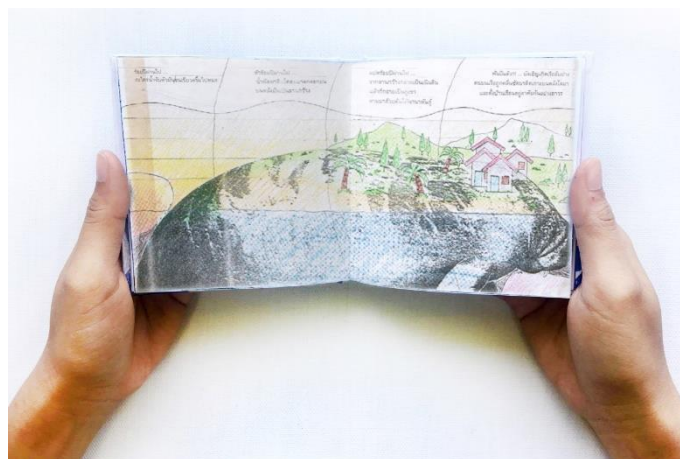
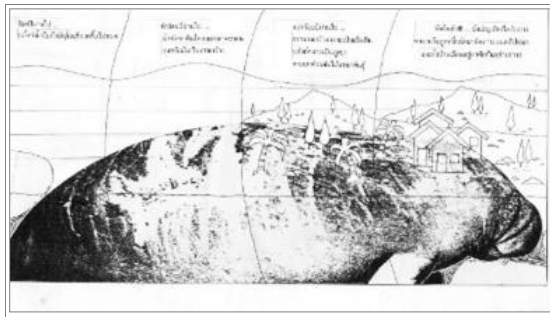

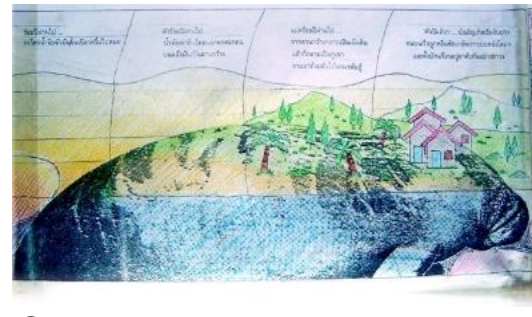
Figure 18 เล่มจำลองขนาดเล็ก เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

Source: Kacharoen (2023)

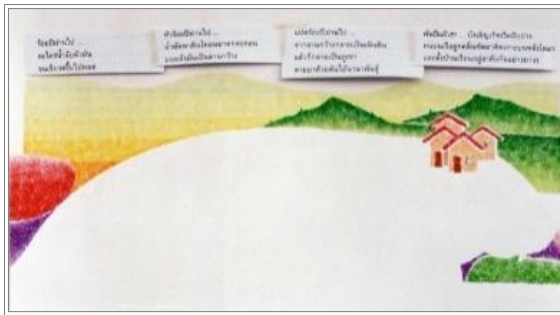
7. การลงมือทำต้นฉบับภาพประกอบ การวาดภาพประกอบมีเทคนิควิธีการที่หลากหลาย นักวาดภาพประกอบจะต้องเลือกใช้ทักษะทางศิลปะแขนงต่าง ๆ มาสื่อสารให้มีความสอดคล้องกันระหว่างเรื่องกับภาพ ดังนั้น นักวาดภาพประกอบควรเลือกใช้เทคนิควิธีการที่สอดคล้องกับเนื้อเรื่องนั้น ๆ

① ภาพร่างลายเส้น จัดวางองค์ประกอบภาพแล้วตัวอักษร

② ภาพร่างสี

③ ลงมือทำภาพต้นฉบับ และทดลองวางตัวอักษร

④ ภาพต้นฉบับที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว

⑤ การทดลองวางตัวอักษรด้วยแผ่นใส

⑥ ภาพต้นฉบับที่สแกนเข้าคอมพิวเตอร์แล้ว

Figure 19 ลำดับขั้นตอนการลงมือทำต้นฉบับภาพประกอบ

Source: Kacharoen (2023)

8. การจัดวางรูปเล่มหนังสือ คือ การจัดวางรูปแบบองค์ประกอบระหว่างตัวอักษรกับภาพ เพื่อให้ทั้ง 2 ส่วน มีความสัมพันธ์ร่วมกันในการสื่อสารเรื่องราว

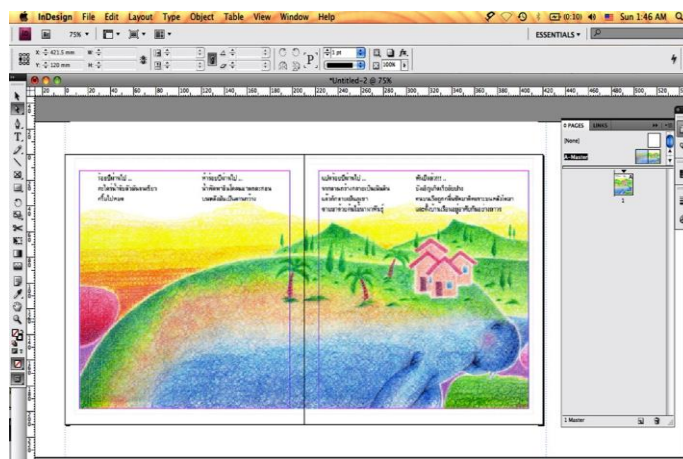

Figure 20 การจัดวางหน้าหนังสือด้วยโปรแกรม InDesign ในคอมพิวเตอร์

Source: Kacharoen (2023)

9. การทำต้นฉบับรูปเล่มหนังสือ ในปัจจุบันเทคโนโลยีการพิมพ์ต้นฉบับหนังสือสามารถทำได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะระบบดิจิทัลกับการพิมพ์ตามจำนวน (Print on demand) ช่วยให้ต้นฉบับหนังสือมีความถูกต้อง และสมบูรณ์ ก่อนเข้าสู่ระบบการพิมพ์ในลำดับต่อไป

Figure 21 การทำต้นฉบับรูปเล่มหนังสือก่อนเข้าสู่ระบบการพิมพ์

Source: Kacharoen (2023)

ลำดับขั้นตอนการเขียนภาพประกอบหนังสือเด็ก เพื่อให้เห็นภาพกว้างในการทำงานจนเกิดเป็นหนังสือเด็กนั้น จะต้องใช้ความรู้ ความสามารถหลายด้านด้วยกัน ทั้งด้านจินตนาการ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านทักษะทางศิลปะ และที่สำคัญคือ จะต้องสามารถสื่อสารกับเด็กให้ได้

3. บทสรุป (Conclusion)

จากการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับสื่อ หนังสือเด็ก และการสร้างสรรค์ภาพประกอบหนังสือเด็ก ทำให้สามารถวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินคุณค่าข้อมูลเบื้องต้นได้ คือ คุณค่าความเป็นมาของหนังสือเด็ก ซึ่งเป็นสื่อที่อยู่บนพื้นฐานแบบเรียนรู้ในประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ที่เน้นนำเสนอเนื้อหาสาระประโยชน์เกี่ยวกับการสอนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา จนกระทั่งมีการถ่ายทอดเนื้อหาที่หลากหลายทางการศึกษา ส่งผลต่อความสำคัญของหนังสือเด็กที่มุ่งหมายให้เด็กได้รับการฝึกฝนประสบการณ์ทางความคิด และส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา การแยกประเภทของหนังสือเด็กที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในรูปแบบของหนังสือที่มีอยู่หลากหลายตามกลุ่มเป้าหมายของผู้อ่านในแต่ละวัย สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าอันเป็นประโยชน์ของหนังสือเด็กที่ควรมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมไว้ ตลอดจน หลักการสร้างหนังสือเด็กที่มีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของ Punyachand (2014) กล่าวว่า “ภาพที่วาดประกอบเรื่องราว ข้อความ หรือบทความ มีหน้าที่ขยาย อธิบาย หรือเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารให้คนดูเข้าใจในเรื่อนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น” (p. 10) อีกทั้ง การประเมินคุณค่าหนังสือเด็กให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา และรูปแบบหนังสือ เพื่อจะให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมวัยมากขึ้น

4. เอกสารการอ้างอิง (References)

- Bunsiriphan, M. (2009). *Teaching documents for the subject of print media production, units 1-7*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat University. [in Thai]
- Meechubot, W. (2012). *Hand-drawn caricatures of King Rama VI*. Bangkok: Sangsan Books. [in Thai]
- National Library Office. (2010). *Guide to selecting, procuring, and collecting information resources for the National Library*. Bangkok: Songsitthiwan. [in Thai]
- Punyachand, P. & Muangthai, S. (2014). *Children's book illustrations*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. [in Thai]
- Thongpan, N. (1983). *Creation of children's books*. Bangkok: Chuanphim. [in Thai]
- Yanprateep, T. (1994). *Writing literature for children*. (3rd ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press. [in Thai]
- Retrieved May 18, 2023, from <https://nanmeebooks.com>. [in Thai]
- Retrieved May 18, 2023, from <https://pvgroupcenter.com>. [in Thai]
- Retrieved March 9, 2025, from <https://naiin.com>. [in Thai]
- Retrieved March 9, 2025, from <https://www.nanmeebooks.com> [in Thai]